

ЎТМИШГА НАЗАР

3 ЖИЛД, 1 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 3, НОМЕР 1

LOOK TO THE PAST

VOLUME 3, ISSUE 1

TOSHKENT-2020

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Мургазасва Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий Университети

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Жаҳон Тиллари Университети

"Ўтмишга назар" журнали тахририй маслахат кенгаши
редакционный совет журнала "Взгляд в прошлое"
Editorial Board of the Look to the past

Кебадзе Мадонна

*Доктор исторических наук, Телавский
государственный университет (Грузия)*

Бурдиашвили Майя

*Доктор исторических наук, Телавский
государственный университет (Грузия)*

Кожакеева Ляззат Темировна

*тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика университети,
Қозоғистон Республикаси*

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич

*тарих фанлари доктори, профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий Университети*

Бобожонова Дилором Бобожонова

*тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон
Жаҳон Тиллари Университети*

Зияева Доно Хамидовна

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎЗР ФА Тарих институти*

Аширов Адҳам Азимбаевич

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎЗР ФА Тарих институти*

Агзамова Гулчехра Азизовна

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎЗР ФА Тарих институти*

Халикова Раҳбар Эргашевна

*тарих фанлари доктори, профессор, Тошкент
давлат техника университети*

Ишанходжаева Замира Райимовна

*тарих фанлари доктори, профессор в.б.,
Ўзбекистон Миллий Университети*

Кобзева Ольга Петровна

*тарих фанлари доктори, профессор в.б.,
Ўзбекистон Миллий университети*

Одилов Аброр Анварович

*тарих фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон
Миллий университети*

Ерметов Аваз Абдуллаевич

*тарих фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон
Миллий Университети*

Саипова Камола Давляталиевна

*тарих фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон
Миллий Университети*

Джоробекова Айнура Эшимбековна

*тарих фанлари номзоди, профессор, Тошқи
ишлар вазирлиги қошидаги Дипломатия
академияси, Қозоғистон Республикаси*

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна

*тарих фанлари доктори, Тошкент Кимё -
Технология Институтида*

Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амир Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

1.Муртазаева Раҳбар, Адиллов Аббор, Саипова Камола ЎРТА ОСИЁДА ТОЛЕРАНТЛИК ТАМОЙИЛИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИ (ҚАДИМГИ ВА ИЛК ЎРТА АСРЛАР МИСОЛИДА).....	4
2.Эргашева Юлдуз ЎЗБЕКИСТОНДА "МАДАНИЙ ИНҚИЛОБ" СИЁСАТИ ВА УНИ АМАЛГА ОШИРИШ УСУЛЛАРИ.....	22
3.Абдуллаев Диёржон АМИР ТЕМУР ВА ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИДА ХАЙРИЯ ВА ҲОМИЙЛИК ФАОЛИЯТИ.....	30
4.Bakhtiyorzoda Oydinhon ZAMONAVIY BOSQICHDA O'ZBEKISTON OLTIN QAZIB OLIISH SANOATINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	37
5.Комилов Ойбек ФАРҒОНА ВОДИЙСИДА СУҒОРИШ ИШЛАРИНИНГ ПАХТАЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШГА ЙЎНАЛТИРИЛГАНЛИГИ ВА УНИНГ ОҚИБАТЛАРИ (XX АСРНИНГ 50-70-ЙИЛЛАРИ МИСОЛИДА).....	42
6.Маткаримов Хамиджон ХОРАЗМ ВОҲАСИДА ҚАДИМГИ ДАВРГА ОИД АРХЕОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАРИНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ.....	49
7.Махмудов Бехзод ҚАРЛУҚ-ҚОРАҲОНЛАР ДАВЛАТИНИ ЮЗАГА КЕЛИШИНИНГ ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ОМИЛЛАРИ.....	59
8.Рузматова Шаходат Қўқон хонлиги ҳудудидаги шаҳарлар ва аҳолининг ГЕОГРАФИК ЖОЙЛАШУВИ.....	66
9.Ҳамаев Нодирбек ТУРКИСТОНДА СОВЕТ ҲОКИМИЯТИГА ҚАРШИ ҚУРОЛЛИ ҲАРАКАТ ("YENI TÜRKİSTAN" ВА "YAŞ TÜRKİSTAN" МАТЕРИАЛЛАРИ АСОСИДА).....	72
10.Тажимирзаев Элёрбек ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ҚИШЛОҚ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ МАДАНИЙ-МАИШИЙ ТУРМУШ ТАРЗИ МАСАЛАЛАРИ (1960-1980 ЙИЛЛАР).....	79
11.Эгамбердиева Нигора АМУДАРЁНИНГ ҚУЙИ ОҚИМИДА СУНЪИЙ СУҒОРИШ ТИЗИМИНИНГ ШАКЛЛАНИШ ТАРИХИ ВА УНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ (МИЛ.АВВ.VIII- МИЛОДИЙ IV АСРЛАР).....	85
12.Абдулхай Гулчехра ТУРКИСТОН АССР: ҚАНДАЙ ДАВЛАТ БЎЛИШИ КЕРАК ЭДИ?.....	96

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Комилов Ойбек

Тарих фанлари доктори, профессор в.б.,
Бобур номидаги Андижон давлат университети,
Андижон, Ўзбекистон (oybek.komilov@bk.ru)

ФАРҒОНА ВОДИЙСИДА СУҒОРИШ ИШЛАРИНИНГ ПАХТАЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШГА ЙЎНАЛТИРИЛГАНЛИГИ ВА УНИНГ ОҚИБАТЛАРИ (XX АСРНИНГ 50-70-ЙИЛЛАРИ МИСОЛИДА)

For citation: Komilov Oybek. DIRECTION OF IRRIGATION WORKS IN THE DEVELOPMENT OF COTTON GROWING IN THE FERGHANA VALLEY AND ITS RESULTS (AS AN EXAMPLE 50-70-S OF THE XX CENTURY). Look to the past. 2020, vol. 1, issue 3, pp. 42-48

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2020-1-5>

АННОТАЦИЯ

Мақолада 1950-1970 йиллари пахта яккаҳоқимлиги шароитида Фарғона водийсидаги ирригация-мелиорация ишлари ҳолати атрофлича ўрганилган. Бундан ташқари, совет ҳукумати томонидан суғориш тизимини тараққий эттириш бўйича олиб борилган чора-тадбирлар ва унинг оқибатлари бирламчи манбаларга асосан таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: Фарғона водийси, ирригация-мелиорация, пахта яккаҳоқимлиги, совет ҳукумати, суғориш тизими, колхоз, совхоз, дренаж, коллектор, кўриқ ерлар.

Комилов Ойбек

Доктор исторических наук, и.о. профессор,
Андижанский государственный университет имени
Бабура, Андижан, Узбекистан (oybek.komilov@bk.ru)

НАПРАВЛЕНИЕ ИРРИГАЦИОННЫХ РАБОТ В РАЗВИТИЕ ХЛОПКОВОДСТВА В ФЕРГАНСКОЙ ДОЛИНЕ И ЕГО ПОСЛЕДСТВИЯ (НА ПРИМЕРЕ 50-70-Х ГОДАХ XX ВЕКА)

АННОТАЦИЯ

В статье подробно освещена проблема состояния ирригации и мелиорации Ферганской долины в условиях хлопковой монокультуры в 1950-1970 годах. Кроме того, на основе первоисточников проанализированы мероприятия Советского правительства направленные на развитие оросительной системы и их последствия.

Ключевые слова: Ферганская долина, ирригация-мелиорация, хлопковая монокультура, советское правительства, ирригационная система, колхоз, совхоз, дренаж, коллектор, целинные земли.

Komilov Oybek

Doctor of Sciences in History, Professor,
Andizhan State University named after Babur,
Andizhan, Uzbekistan (oybek.komilov@bk.ru)

DIRECTION OF IRRIGATION WORKS IN THE DEVELOPMENT OF COTTON GROWING IN THE FERGHANA VALLEY AND ITS RESULTS (AS AN EXAMPLE 50-70-S OF THE XX CENTURY)**ABSTRACT**

In the article the state of irrigation-land-reclamation of Ferghana valley in the condition of cotton monopoly in 1950-1970 is closely observed. Besides, the measures on improvement of irrigation system by Soviet government and their results are analyzed in the article on the grounds of primary sources.

Index Terms: Ferghana valley, irrigation-land-reclamation, cotton monopoly, Soviet government, irrigation system, collective farm, state farm, drainage, collector, virgin lands.

1. Долзарблиги:

Маълумки, совет ҳукмронлиги йиллари Ўзбекистон, қолаверса Фарғона водийси қишлоқ хўжалигида пахта яккаҳокимлиги сиёсати ўрнатилиб, суғориш ишлари ҳам унга тамомила бўйсундирилди. Пахта яккаҳокимлигини амалга оширилиши маҳаллий аҳолини дон, гўшт ва сут бўйича, яъни энг зарур озиқ-овқат таъминоти бўйича марказга қарамлигини кучайтирди. Айнан XX асрнинг 50-70-йиллари Фарғона водийсида мустамлакачилик тартиби ўрнатилди. Жумладан, совет ҳукумати айниқса пахта етиштириш учун қулай табиий шароит, иқлим ва имкониятга эга бўлган Фарғона водийсида пахтачиликни янада жадаллаштиришга алоҳида ургу берди. Хусусан, собиқ СССР Министрлар Советининг 1952 йил 2 сентябрдаги "Пахтачиликни келгусида ривожлантириш учун Ўзбекистон ССРнинг Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятларидаги ерларни суғориш ва ўзлаштириш тўғрисида"ги қарор [9,Б.14]нинг қабул қилиниши фикримизни яққол далилидир. Қарорда, яқин 4-5 йил ичида, яъни 1953 йилдан бошлаб, Марказий Фарғонадаги 65 минг га қўриқ ерларни (шу билан бирга ирригация тармоғида мавжуд бўлган 15 минг га қаровсиз қолдирилган ерларни) ўзлаштириш масаласи кўриб чиқилди. Бироқ, маълумотлардан маълум бўлишича, мазкур тарихий қарорнинг қабул қилиниши ўз навбатида водийда совет ҳукуматининг пахта яккаҳокимлиги сиёсатининг янада авж олганлигидан далолат беради.

Совет ҳукуматининг раҳбар органлари томонидан қишлоқ хўжалиги, айниқса

пахтачиликни тез фурсатда тараққий эттиришга доир бир қанча кўрсатмалар ва вазифалар ишлаб чиқилди. КПСС МҚнинг 1953 йилдаги сентябрь Пленумида пахта етиштиришни қисқа муддатда кўпайтириш масаласига алоҳида ургу берилди. Шу билан бирга, мазкур Пленумда қуйидаги вазифалар белгилаб олинди: "колхоз ва совхозларда пахта ҳосилдорлигини анча ошириш ва фойдаланилмасдан ётган ерларни ишга солиб, янги суғориладиган ерларни ўзлаштириб, шу тариқа экин майдонини кенгайтириш, шунингдек, ерларнинг мелиорация ҳолатини яхшилаш йўли билан пахта етиштиришни янада кўпайтириш лозим" [7,Б.436]. Таъкидлаш жоизки, советларнинг бу тadbирдан кўзлаган асосий мақсади марказни пахта хом ашёси билан янада кўпроқ таъминлашдан иборат бўлган. Янги ерларнинг ўзлаштирилиши натижасида пахтачилик соҳаси жадаллашди, бироқ аҳолининг саломатлиги масаласида бир қатор жиддий муаммоларни келтириб чиқарди.

1953-1955 йилларда Наманган вилоятининг колхозларидаги ўзлаштирувчилар сони 48 нафарни ташкил этиб, янги ўзлаштириладиган ерлар асосан Дамқўл, Оққум, Момохон, Аччиқ кўл, Қорақалпоқ, Мингбулоқ, Найман ва Бўз массивларида жойлашган [8,Б. 3]. Ўзлаштирилган ерларда бир гектар ердан 8-10 центнергача пахта ҳосили олинди. Задарё (Мингбулоқ) туманининг "Гигант" колхозида қайтадан ўзлаштирилган ерларнинг биринчи йилидаёқ га дан 18 - 20 ц. гача пахта ҳосили олинди [10,Б. 3]. 1953 йилда Марказий Фарғонанинг кўчма колхозлари пахтадан яхши ҳосил олишга эришди. Жумладан, Бўз тумани Киров номли колхози гектаридан 25,3 ц.гача, Холдеворбек тумани (ҳозирги Шаҳрихон туманига қарашли) даги "Ленинчи" колхози гектаридан 26,4 ц.гача, Задарё (Мингбулоқ) туманидаги "Гигант" колхози эса гектаридан 30,3 ц.гача пахта ҳосили олди [11,Б.52]. Ҳосилдорликнинг ортишига эса марказнинг пахта яккаҳокимлиги деб номланган сиёсати таъсир ўтказди. Унинг авж олиши бошқа экин майдонларини тўлалигича қисқаришига олиб келди. Натижада аҳолининг бошқа зарурий дон маҳсулотлари билан боғлиқ эҳтиёжлари қондирилмади.

Айнан шу йилда Бўз туман хўжаликлари шартнома бўйича давлатга 10900 т. пахта топшириши керак бўлиб, амалда эса ҳар га да 16 ц.дан пахта етиштирилиб, 8689 т. пахта топширилди ҳамда режа 80 %га бажарилган. Туманнинг пахта тайёрлаш давлат режасини бажаришда "XVII партия съезди" колхози 863 га пахта майдонининг ҳар га. дан 21,5 ц. дан ҳосил олиш ўрнига 15,4 ц. дан ҳосил олган. Пахта тайёрлаш давлат режаси 71,6 % бажарган. Тумандаги 13 та колхоздан 5 та колхоз 15 ц. гача, 7 колхоз 15 ц.дан 20 ц. гача ва фақат битта колхоз 25 ц. дан 30 ц.гача пахта ҳосили етиштирган [14,Б.7]. Келтириб ўтилган рақамлардан ҳам кўриниб турибдики, туман қишлоқ хўжалигида пахтачилик соҳаси ҳукмронлик қилган ва совет ҳокимиятининг бу соҳадаги буйруқбозлик режаси ҳам аста-секин кучайиб борган.

2. Методлар ва ўрганилганлик даражаси:

Мақолада қиёсий-таҳлил, тарихийлик методларидан фойдаланилиб, мавзуга доир материаллар хронологик тарзда таҳлил этилди. Хусусан, Иттифоқ Министрлар Совети ва КПСС МҚнинг 1954 йил 9 февралдаги "1954-1958 йилларда ЎзССРда пахтачиликни янада ривожлантириш тўғрисида"ги қабул қилган қарорида суғориладиган майдонларни (600 минг га, шу жумладан, пахтани 300 минг га) кенгайтириш, ерларнинг мелиоратив ҳолатини сезиларли даражада яхшилаш, колхозлар ва совхозларда сувдан фойдаланишни йўлга қўйиш кўриб чиқилди [6: 96]. Мазкур қарор Фарғона водийсида пахта яккаҳокимлигини янги босқичини бошлаб берди. Жумладан, Андижон вилоятининг 6-беш йилликдаги (1956-1960) пахтачиликни ривожлантириш бўйича топшириқларда колхозларнинг истиқболли

режасида суғориладиган ерлардаги экин майдонларини 235,9 минг га га етказишга эришиш (ундан 158,6 минг га пахта экиладиган майдон) ҳамда ялпи пахта етиштиришни 482,1 минг т.га етказиш, шу билан бирга, вилоят бўйича бутун ҳосилдорликни гектаридан 30,4 гектарга орттириш кўриб чиқилди. Ана шу топшириқни амалга ошириш учун эса 6-беш йилликнинг қолган 4 йили давомида пахта экиладиган майдонларни 7,7 минг га га кенгайтириш ва пахта ялпи хом ашёсини 84,1 минг т.га етказиш мажбурияти ҳам юклатилди [1,Б.32]. Бу қатъий мажбуриятлар жойлардаги совет органлари томонидан йилдан йилга кучайтириб борилди.

1957 йилда Фарғона вилояти Тошлоқ туманининг колхозчилари ва механизаторлари квадрат-уялаб экиш ҳамда ғўзани икки томонлама парвариш қилиш усулларини барча пахта майдонларига жорий қилди. Жумладан, туман колхозлари 12 минг га дан иборат бўлган пахта умумий майдонининг 9 минг га да ғўзаларни икки томонлама парвариш қилди ва вилоятда пахта тайёрлаш давлат режасини биринчи бўлиб бажарди [2,Б.87]. Туман бўйича ўртача ҳосилдорлик 1956 йилдаги 27 ц. ўрнига 28,3 ц. ни ташкил қилди. Марказий Фарғона ерларида шу йилда ташкил қилинган "Тулистон" колхозига бириктирилган ерларнинг қишлоқ хўжалиги учун мутлақо яроқсиз бўлганлиги ҳамда кўплаб ишчи кучи, моддий-техника ва пул маблағлари сарфланишига қарамасдан бу ерда пахтадан ўртача миқдорда ҳам ҳосил олиб бўлмаган. Жумладан, пахта ҳосили 1958 йилда 11,70 ц. ни, 1959 йилда 11,91 ц. ни, 1960 йилда 8,46 ц.ни ва 1961 йилда 9,14 ц.ни ташкил қилиб, бирор йил ҳам пахта тайёрлаш режаси бажарилмади [3,Б.6]. Шунинг учун ҳам колхознинг молиявий аҳволи 1962 йил 1 январи ҳолатига кўра, картотекада капитал бўйича 48000 рубль қарзни ташкил қилди.

1958 йил 13 январда ЎзССР Министрлар Совети "Фарғона ва Андижон вилоятларида ҳамда республика бўйича ирригацион-мелиоратив ишларнинг бориши тўғрисида"ги қарорни қабул қилди [4,Б.62]. Унда ЎзССР Министрлар Советининг қайд қилишича, 1958 йилда суғориш тизимини вегетация (ўсиш) суғоришига тайёрлаш бўйича ишлар ҳолати, ювиш ва захира суғориши бўйича тадбирлар тўла ҳолда уддаланмаган. Шу туфайли республика бўйича 1958 йилнинг 5 январидаги ҳолатга кўра, суғориш тармоғини тозалаш ишлари 58,5 % га бажарилди. Шу билан бирга режадан 68,2 % механизмлар билан ва 44,3 % эса қўл кучи ёрдамида амалга оширилди. Айниқса суғориш тармоғини қўл кучи ёрдамида тозалаш Наманганда 2,4 % га, Андижонда 3,3% га ва Фарғонада 7,1% га адо этилди. Мазкур ишлар бажарилмай қолишига асосий сабаб, совет ҳукумати суғориш тизимини етарлича техника ва асбоб-ускуналар билан таъминлай олмаганлигидир.

3. Тадқиқот натижалари:

Фарғона водийси ҳудудида 1959 йил ташкил этилган "Коммунизм" колхозини пахта ва бошқа қишлоқ хўжалиги экинларидан юқори ҳосил олишга эришди. Жумладан, 1961 йилда мазкур колхоз 670 га майдоннинг бир га дан 25 ц. дан ҳосил олди. Шу билан бир қаторда айнан 1959 йилда ташкил этилган Охунбобоев ишлаб-чиқариш бошқармасининг Карл Маркс номли колхозини ҳам 720 га майдонга пахта экиб, 1962 йилда га дан 27,4 ц. дан ҳосил олишга эришди [12,Б.2]. 1959 - 1961 йилларда Тўрақўрғон туманининг "Гулбоғ" совхозидеги янги ерларни тайёрлаш режасини 1-қурилиш монтаж бошқармаси томонидан 2675 га ни ташкил қилиб, у амалда 2407 га га бажарилди ёки 89%. Мазкур йилларда "Гулбоғ" совхозини машина-мелиоратив отряди режа бўйича 597 га ни тайёрлаши керак бўлиб, амалда

эса у 372 га тайёрланди ёки 62,3 % га бажарилди [5,Б.77]. Бироқ, туман колхозларининг 1959-1961 йиллар мобайнида пахтадан ҳосил олиши йил сайин қисқариб борди. 1959 йилда ҳосилдорлик га 30 ц. ни, 1960 йилда 28,1 ц. ни, 1961 йилда 25,2 ц. ни ташкил қилди.

1963 йил 10 майдаги ҳолатга кўра, Марказий Фарғонада 9706 га янги ерлар комплекс тайёрланди, 7196 га ювилди, жами 1991 га уруғ сепилди. Унинг 463 га пахта, 1117 га макка ва жўхори ҳамда 411 га бошқа қишлоқ хўжалиги экинлари экилди. Мазкур янги ерлардаги колхоз ва совхозларда 857 киши ва 75 та трактор ишлади [13,Б.31]. Марказий Фарғона кўриқ ерларини ўзлаштириш ишларида айниқса колхоз кўчма бригадаларининг ўрни ҳам катта бўлди. "Мазкур колхозларнинг кўчма бригадалари 1964 йилдан 1971 йилга қадар бир неча бўлакка бўлинган участкаларда 1200 га га яқин янги ерни ўзлаштирди. Масалан, ўзлаштирилганидан кейинги биринчи йил - 1964 йилда ҳар га ердан 20 ц. дан, 1965 йилда - 26,3 ц. ва 1972 йилда 47 ц. дан ҳосил олинди" [15,Б.37]. Келтирилган мисоллардан ҳам кўриниб турибдики, водий худудида пахтадан ҳосил олиш сезиларли даражада ўсиб борган. Етиштирилган пахтанинг аксарият қисми марказга ташиб кетилган. Ачинарлиси шуки, у маҳаллий аҳоли эҳтиёжини эмас балки собиқ Иттифоқ хирмонини бойитишга хизмат қилди.

Пахта яккаҳокимлиги сиёсати негизида Марказий Фарғона ерларини ўзлаштириш ишлари кейинги йилларда ҳам кучайиб борди. Хусусан, 1973 йил 15 ноябрда ЎзССР Министрлар Советининг "Ўзбекистон КП МҚ ва ЎзССР Министрлар Советининг Марказий Фарғона худудида ерларни қишлоқ хўжалик жиҳатидан ўзлаштириш, суғориш, янги хўжаликларни ташкил қилиш ва комплекс қурилиш масалалари бўйича қарори бажарилишининг бориши тўғрисида" мажлиси бўлиб ўтди. Мазкур мажлис баённомасида Ўзбекистон КП МҚ ва ЎзССР Министрлар Советининг 1971 йил 1 ноябрдаги "Марказий Фарғона ерларини суғориш ва қишлоқ хўжалик жиҳатдан ўзлаштиришни жадаллаштириш чоратадбирлари тўғрисида"ги қарорига асосан ишлаб-чиқариш объектлари, тураржой ва маданий-маиший объектлар қуриш ишларининг бажарилиши ҳамда 1972-1973 йилларга режалаштирилган далаларнинг ўрмон ихотасини барпо қилиш топшириғининг бажарилиши таҳлил қилинди. Шу билан бирга, 1972 йилда ЎзССР Қишлоқ хўжалиги вазирлиги "Узгипрозем" институтининг кучи билан Совхозлар вазирлиги ҳамда Мелиорация ва сув хўжалиги вазирлиги билан ҳамкорликда Марказий Фарғона худудини ташкил қилишнинг бош схемаси таҳрир қилинди.

Фарғона водийсидаги "Ферганаводстрой", "Андижанводстрой" ва "Наманганводстрой" трестлари ҳамда вилоятларнинг суғориш бошқармалари 19 йил (1953-1972 йй.) мобайнида 1634039 м³ ҳажмда ер қазиш, бетон ва темир-бетон ишларини амалга оширди, шундан 650526 м³ Фарғона, 833821 м³ Андижон, 149692 м³ Наманган вилоятига тўғри келди. 1977 йилда "Наманганводстрой" трестининг совети томонидан янги ерларни ўзлаштириш бўйича белгиланган топшириқни бажариш бўйича жорий йил биринчи чорагида 460 га янги ерларни киритиш вазифаси қўйилди. Жумладан, шу йил 8 февраль ҳолатига кўра М-1 каналининг иккинчи навбати бўйича 40 га янги суғориладиган ерлар ўзлаштирилди, 4,9 км труба ётқизилди. Қурилиш-монтаж ишлари февраль ойининг биринчи ўн кунлигида 57 минг рубль ўрнига 16 минг рубль, ёки 28 % га бажарилди. Айниқса, февраль ойида топширилиши режалаштирилган Задарё (Мингбулоқ) тумани 184 га майдонли "Комсомол" жамоа хўжалигидаги суғориладиган ерлар бўйича ишлар тўла бажарилмади. Бундай ҳолатларнинг етилишига марказдан

турли мазмундаги топшириқларнинг тез-тез келиб туриши, уларни бажариш ўта мажбурийлиги, ҳали бир топшириқ уддаланилмасидан яна бошқасининг юклатилиши сабаб бўлди.

4. Хулосалар:

Хулоса сифатида алоҳида қайд этиб ўтиш жоизки, XX асрнинг 50-70-йиллари водий қишлоқ хўжалигида советларнинг пахта яккаҳокимлиги сиёсати ҳукмронлик қилди, бу ердаги суғориш ишлари тўлалигича мазкур сиёсатга бўйсундирилди. Ана шу мақсад йўлида кўплаб қўриқ ерлар ўзлаштирилиб, уларнинг ўрнида пахта майдонлари ташкил этилди. Совет ҳукумати ушбу амалиёти асосида пахтадан кўпроқ ҳосил олишга ва пахта экин майдонларини янада кенгайтиришга муҳим эътибор қаратди. Бунинг натижасида водий вилоятларида пахта яккаҳокимлиги янада кучайиб борди ва деҳқонлар ҳаёти тобора оғирлаша борди.

Иқтибослар/Сноски/References

- [1] Андижон вилоят давлат архиви (АВДА), 608 - жамғарма, 1 - рўйхат, 844-йифма жилд (Andizhan Regional State Archive (ARSA), Fund - 608, List -1, Folding volume - 844).
- [2] АВДА, 619 - жамғарма, 1 - рўйхат, 113 - йифма жилд (ARSA, Fund - 619, List-1, Folding volume - 113).
- [3] АВДА, 608 - жамғарма, 1 - рўйхат, 1617 - йифма жилд (ARSA, Fund - 608, List - 1, Folding volume - 1617).
- [4] АВДА, 612 - жамғарма, 1 - рўйхат, 6 - йифма жилд (ARSA, Fund - 612, List - 1, Folding volume - 6).
- [5] АВДА, 619 - жамғарма, 1 - рўйхат, 101 - йифма жилд (ARSA, Fund - 619, List-1, Folding volume - 101).
- [6] Игамбердыев Р.С., Раззаков А.А. История мелиорации в Узбекистане (на материалах Голодной степи). - Ташкент: Фан, 1978 (Igamberdiev R.S., Razzakov A.A. The history of the land reclamation in Uzbekistan (by the materials of Mirzachul).- Tashkent: Fan, 1978).
- [7] КПСС съездлари, конференция ва МК пленумларининг резолюция ва қарорлари. VI том.-Тошкент: Ўзбекистон, 1985 (Decisions and resolution of the KPSS congresses, conferences, and the plenums of the Central Committee. Volume VI.- Tashkent: Uzbekistan, 1985).
- [8] Наманган вилоят давлат архиви, 275-жамғарма, 1-рўйхат, 1341-йифма жилд (Namangan Regional State Archive, Fund-275, List-1, Folding volume-1341).
- [9] Фарғона вилоят давлат архиви (ФВДА), 1151-жамғарма, 1-рўйхат, 3-йифма жилд (Ferghana Regional State Archive (FRSA), Fund-1151, List-1, Folding volume-3).
- [10] ФВДА, 1151 - жамғарма, 1 - рўйхат, 14 - йифма жилд (FRSA, Fund-1151, List-1, Folding volume - 14).
- [11] ФВДА, 1151 - жамғарма, 1-рўйхат, 12-йифма жилд (FRSA, Fund-1151, List-1, Folding volume - 12).
- [12] ФВДА, 1151-жамғарма, 1-рўйхат, 78-йифма жилд (FRSA, Fund-1151, List-1, Folding volume - 78).
- [13] ФВДА, 1151-жамғарма, 1-рўйхат, 87-йифма жилд (FRSA, Fund-1151, List-1, Folding volume - 87).
- [14] Ўзбекистон Республикаси Президенти администрацияси архиви Андижон

вилоят бўлими, 155-жамғарма, 1-рўйхат, 108-йиғма жилд (Andizhan Regional Branch of the Presidency Administration archive of the Republic of Uzbekistan, Fund-155, List-1, Folding volume-108)

[15] Гофуров А. Ирригация ва мелиорацияни ривожлантиришнинг иқтисодий проблемалари. - Тошкент: Ўзбекистон, 1974 (Gofurov A. Economical issues of the irrigation and land reclamation.-Tashkent: Uzbekistan, 1974).

ЎТМИШГА НАЗАР

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

LOOK TO THE PAST

№1 (2020)

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амир Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000